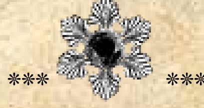
LAİKLİK,

İSLÂM VE MÜSLÜMANLIK

Feriduddin AYDIN
ORCID ID: 0000-0002-6440-6734
ISBN:978-605-67724-3-6
feriduddin@gmail.com

دار العِبَر للطباعة والنشر

Al-Ibar Publishing
İstanbul - 2018

Laiklik, İslâm ve Müslümanlık

Türkiye'de, kabul edildiği tarihten günümüze kadar büyük bir sorun olarak gündemde kalan laiklik, bugün de çözümsüzdür ve bugün de yoğun biçimde konuşulmaktadır. Halk tarafından değil, istisnasız daima devleti yönetenler tarafından laikliğin çok sıkça işleniyor olması ise ilginçtir.

Dikkati çeken bu noktadan konuya bakıldığında laikliğin esasen toplumu pek ilgilendirmediği, ancak devleti yöneten azınlığın zihninde *-Kur'an'daki İslâm'akarşı-* kalıcı bir fobi yarattığı göze çarpmaktadır. Bu önemli tespit, devleti yönetenlerle toplum arasında büyük bir düşünce farkının varlığını kanıtlamaktadır. Tabiatıyla, bu mesafe hesaba katılmadan *–laiklik de dahil olmak üzere-* hiçbir meselenin akılcı ve bilimsel çerçeve içerisinde ele alınamayacağını kestirmek zor değildir. Doğrusu, Türkiye'de devlet-toplum bütünleşmesinin şimdiye kadar gerçekleşememiş olmasını da burada aramak gerekir.

Devlet tarafından güdülen ideolojik politikaların bir sonucu olarak yönetenlerle yönetilenler arasında oluşan bu uçurumun ortasında laikliğin yer alması dikkat çekicidir.

Laiklik sorununa bu özet içinde bile bakıldığında onun, ne kadar büyük ve ne kadar çok sayıda başka sorunlarla birlikte söz konusu olabileceği anlaşılmaktadır.

Öyle ise laiklik ilgisiyle ön plana çıkan bu ilmiklerin çok önemli gerçekleri haber verdiğine inanmak gerekir. Bu ilmiklerin her biri, önem sırasına göre çözülmeden laiklik sorunu sağlıklı şekilde irdelenemez. Laikliğin çağrıştırdığı meseleler sadece din ve dinsellikle de sınırlı değildir. Çünkü bu çağrışımın ahlâkî, sosyal ve kültürel boyutları da vardır. Fakat sadece din ve dinsellik açısından laiklik ele alındığında bile din kavramı kapsamında birçok farklı konu ile yüz yüze gelinmektedir. Bu ise laiklik sorununu evrensel kriterler çerçevesinde tartışabilmek için geniş bir ufka ve zengin bir entelektüaliteye sahip bulunmayı gerektirmektedir. Toplumun çok küçük bir kesiminin bile bu niteliğe sahip bulunduğunu ileri sürmek doğruyu yansıtmayacaktır. Türkiye'de, İslâm'ı ve laikliği birlikte tartışmak üzere şimdiye kadar hiçbir bilimsel çalışmanın yapılmamış olması bu gerçeği kanıtlamaktadır. Çünkü bu ülkede, hem laiklik, hem de İslâm konusunda uzmanlık bilgilerine sahip insan potansiyeli yoktur. Meselenin çözümsüzlüğünde rol oynayan en büyük faktörlerden biri de budur. Ayrıca, İslâm gibi büyük bir kâinat dininin, *-Trükler de dahil-* Ortadoğulu halklar tarafından tarih boyunca anlaşılamamış olması, Türkiye'de Kur'ân'ın dilini onbeş yirmi kişiden başka hemen hemen kimsenin bilmiyor olması, özellikle Türklerce ve İranlılarca (İslâm'dan ilham alınmış olsa bile) ***«Müslümanlık»*** adı altında ondan bağımsız ve ondan çok farklı bir dinin geliştirilerek benimsenmiş olması bu konudaki sorunu daha karmaşık hale getirmiştir.

Laiklik denince belki de ilk önce bilinmesi ve tespit edilmesi zorunlu olan noktalar bunlardır. Çünkü laikliğin İslâm'la çatışıp çatışmadığını bilmek, *(aralarında çatışma varsa çözüm için neler yapılmalıdır?)* sorusuna yanıt bulmak amacıyla gerek ***laiklik***, gerek ***Müslümanlık***, gerekse ***İslâm*** hakkında ilgililerin çok geniş bir bilgi birikimine sahip bulunması elzemdir. Laikliğin Türkiye'de henüz bir tanımının bile yapılmadığına bakılacak olursa onu gerek ***İslâm***'la, gerekse ***«Müslümanlık»***'la karşılaştırmanın mümkün olamayacağı da açıktır. Aynı zamanda laikliğin ne olup olmadığı hakkında bilgi sahibi olduklarını ileri sürenlerin, İslâm hakkında da uzmanlık düzeyinde geniş bilgi birikimine sahip bulunmaları kesinlikle şarttır. Çünkü karşı tarafın tezi hakkında geniş bilgi sahibi olmayan konuyu onunla tartışması mümkün değildir. Nitekim antik dönemden günümüze kadar akademik disiplini üzerinde eğitim verilen münazara kuralları arasında bu noktaya büyük önem verilmiştir. Ne var ki Kur'ân'da tanımlanan İslâm'ın Türkiye'de sadece birkaç bin kişi tarafından biliniyor olması bu konudaki olası girişimleri şimdilik imkânsızlaştırmaktadır.

Bu noktada karşımıza çıkan ilmiklerden birinin de İslâm ile **«Müslümanlık»** kavramları arasındaki karışıklık olduğunu görüyoruz. Türkiye'de *"okumuş kalabalıkların"* bile hakkında hemen hiçbir bilgiye sahip bulunmadıkları çok önemli noktalardan biri de budur. Bugün İlâhiyat profesörlerinin bile bu konuda söyleyebilecekleri, kayda değer bir şey bulunmadığına bakılacak olursa laik olduklarını ileri süren ve dine karşı çok daha ilgisiz oldukları tahmin edilen kesimlerin konuya ne kadar yabancı olduklarını anlamak güç değildir. Bu dereceye varmış olan bilgi yoksulluğu ortamında ***laiklik*** ile ***İslâm*** arasında yüz yıla yakındır yaratılan sorunlar yığınının deşilmesi elbette zor bir iştir.

Buraya kadar ortaya konan ön bilgiler ışığında ***laiklik*** ile ***İslâm*** arasındaki sorunları sağlıklı şekilde ele alabilmek için önce belli bir yöntemin saptanması lüzumludur. Konuyu, çok rahat anlaşılır bir ilim disiplini çerçevesinde ele alabilmek için önce akla gelebilecek önemli başlıkları saptamak gerekir. Bu başlıkları şöyle sıralamak mümkündür:

1. Müslümanlığın, ya da İslâmiyet'in, İslâm'la karıştırılması sorunu.

2. Laikliğin mahiyeti.

3. İslâm, Müslümanlık ve laiklik arasında örtüşen ve çatışan noktalar

Konu, bu üç önemli başlık altında, ikinci ve üçüncü derecedeki ayrıntılarıyla birlikte ele alınmalıdır. Buna çok büyük gereksinim vardır. Aksi halde laiklikle ilgili sıkıntıların çözüme kavuşturulması yakın vadede mümkün hale gelemez. Bu ise toplum huzurunun sağlanmasına dönük iyi niyet ve girişimlerin önünde önemli bir engel olarak kalır.

Türkiye için yaşamsal önem taşıyan bu sorunun, mutlaka bilim adamları tarafından uluslararası bir forumda ele alınması gerekir. Ancak böyle bir forumda düşüncelerini ortaya koyacak bilim adamlarının, «***İslâm İşbirliği Örgütü***»'ne[1] üye ülkelerin vatandaşları olmamaları, *-usul açısından-* çok büyük önem taşır. Böyle bir forumun, ***İslâm Ümmet Meclisi***[2] üyeleri ve dünyaca ünlü tarafsız, ***akademisyen-teologlardan*** oluşan bir komisyonca organize edilmesi şarttır.

Yöntem bakımından lüzumlu olan bu tespitler, *-laiklik sorununu ele almak, tartışmak ve mümkün olduğunca bu soruna bazı çözümler bulmak için-* temel öneriler olarak algılanmalıdır. Aksi halde bu önerilerin muhatapları iyi niyetli olduklarını kanıtlayamazlar. Çünkü böyle bir eğilim, toplumu oluşturan etnik kitlelerin ve çeşitli inanç gruplarının uzlaşmasını ve birlikte huzurlu yaşamasını

---

[1] Merkezi, Vahhabî ülkesinin Cidde kentinde bulunan «***İslâm İşbirliği Örgütü***», ***Vahhabiliği***, ***ihvancılığı*** ve ***Milli Türk Müslümanlığını*** *(hatta Şiiliği)* Kur'an'daki İslam'a karşı canlı tutmak için kurulmuş *(örtülü amaçları olan)* spekülatif bir cahilî dinler ittifakıdır. Bu örgüte üye olan ülkelerin adları şöyledir:

Afganistan, Arnavutluk, Azerbaycan, Bahreyn, Bangladeş, Benin, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Brunei, Burkina-Faso, Cezayir, Cibuti, Çad, Endonezya, Fas, Fildişi Sahili, Filistin, Gabon, Gambiya, Gine, Gine Bissau, Guyana, Irak, İran, Kamerun, Katar, Kazakistan, Kırgızistan, Kornorlar, Kuveyt, Libya, Lübnan, Maldivler, Malezya, Mali, Mısır, Moritanya, Mozambik, Nijer, Nijerya, Özbekistan, Pakistan, Senegal, Sierra Leone, Somali, Sudan, Surinam, Suudi Arabistan, Tacikistan, Togo, Tunus, Türkiye, Türkmenistan, Uganda, Umman, Ürdün, Yemen.

[2] Günümüzde Kur'an ve Sünnet çerçevesi içinde faaliyet gösteren ***«İslâm Ümmet Meclisi»*** adı altında herhangi organizasyon mevcut değildir. Tevhidî azınlık tarafından *-bu amaçla-* üzerinde çalışılan herhangi bir proje de yoktur. Çünkü küresel güçler ve onların emrindeki Müslümanlar *-günümüzün şartlarında-* buna asla razı olmaz ve izin vermezler. Bu nedenle ehl-i tevhidin yolunu kesmek ve mü'minlerin böyle bir girişimde bulunmalarını engellemek amacıyla Türkiye'de tarikatçılar ellerini çabuk tutmuş, *-İslâm'a karşı Milli Türk Müslümanlığını canlı tutmak için-* bu isim altında yıkıcı bir çalışma başlatmışlardır. Dünya mü'minlerinin bu tehlikeli komplodan haberdar olması gerekir.

istememek anlamına gelmektedir. Hangi düşünceye, hangi inanca ve ideolojiye hizmet ederlerse etsinler, bunlar, *-günümüze kadar bu eğilimde ısrar ederek Türkiye'de zaman zaman patlak vermiş yıkıcı olayların, yağma ve terörün sorumlusu olarak tarihe geçmiş olanlar gibi-* töhmet altında kalacaklardır. Bu nokta, aynı zamanda laiklik sorununun, çözümsüz kaldığı takdirde bundan böyle çok daha büyük tehlikelere neden olabileceğini haber vermektedir. Dolayısıyla meselenin acil olduğunu vurgulamak gerekir.

Türkiye'nin en büyük sorunu olan laikliğin, toplum huzurunu sağlamak amacıyla bir an önce bu yöntem çerçevesinde ele alınabilmesi için yukarıdaki üç başlığı olabildiğince açmak gerekir.

BU BAŞLIKLARIN BİRİNCİSİ, **Müslümanlığın, ya da İslâmiyet'in, İslâm'la karıştırılması sorunudur.**

Bazı ilim adamları hariç, hangi kesimden olursa olsun Türkiyeli insanın ilk bakışta bu cümleden çıkarabileceği hemen hiç bin anlam yoktur. Bu nokta ise Türkiye'de çok yaygın bir bilgisizlik sorununu hatırlatmaktadır. Ülkemizde bilgili ve kültürlü insanın hemen her saniyede yaşayabileceği büyük talihsizliklerin kaynağı işte budur. Bunların başında ise muhatap bulamamak ya da bir meseleyi bilimsel olarak kimseye anlatamamak gibi sorunlar gelmektedir.

İşte bu sorunlar zincirinin önemli halkalarından biri de Türkiye'de ***İslâm*** ile ***«Müslümanlık»*** kavramlarının birbirine karıştırılıyor olmasıdır. ***Müslümanlık***, ya da aynı anlama gelen **İslâmiyet** kavramlarının, **İslâm**'la karıştırılıyor olması, Türkiye'de büyük ve çok yönlü sorunlara yol açmıştır. Son yıllarda ülkemizde yaşanan kavram kargaşasının belki de ilk nedeni ve ilk halkası budur. Bu konudaki yanlışlık, laikliğin söz konusu olabileceği hemen her meselede bundan sonra da yeni açmazların kaynağı haline gelebilir. Üstelik ortaya çıkacak yıkıcı sonuçlar bu yüzden *(sadece Müslümanlığa değil)*, İslâm'a da mal edilebilir. Zaten bugüne kadar da hep böyle olmuştur. Nitekim Müslümanlarla lâikler arasında yaşanmış olan olumsuzluklar, daima *(Kur'ân'ın bütünlüğüne inanan)* mü'minlerle laikler arasında yaşanmış gibi dışa yansımıştır. Oysa mü'minler genelde laiklerle muhatap olmamışlardır. Çünkü bu zümre Türkiye'de çok küçük ve yeni oluşmuş bir azınlıktır. Tam tersine, daima laiklerle müslümanlar yüz yüze gelmişlerdir.

Müslümanlık ile ***İslâm***'ın birbirine karıştırılıyor olmasının, uzun bir geçmişi vardır. Bu sorunun başlangıcı, büyük olasılıkla Türklerin İslâm'la tanışmaya başladıkları günlere kadar dayanmaktadır. Bu da onların İslâm'ı Kur'an'daki şekline ve tanımına uygun olarak vaktiyle algılayamadıkları anlamına gelmektedir. Daha önemlisi; İslâm'ın tarih boyunca Türkler tarafından hiç bir dönemde algılanamamış olmasıdır!

Bir kısmı **Şamanist**, bir kısmı **Budist** ve Bir kısmı da **Mazdakist** iken İslâm'ın mesajına muhatap oldukları günlerde bu evrensel bilim ve kainat dininin derinliğini anlayabilecek kültür birikimine Türkler *(o çağda)* sahip değillerdi. İlk başlarda asker ve göçebe olan bu kavmin, hayat ve düşünce biçimleri buna müsait değildi. Onun için eski dinlerini de büyük ölçüde ve yüzyıllar boyu yaşayarak İslâm'dan bazı şeyler de öğrendiler. Ne var ki İslâm'dan öğrendiklerini eski inançlarıyla harmanlayarak yeni bir din geliştirdiler. İşte şu birkaç satır içinde serüveni özetlenebilen bu basit din, ***«Müslümanlık»*** olarak ortaya çıktı.

Türkler, ***«Müslüman»*** olduklarını asla inkâr etmezler. Bir Türk, ***«ben Müslümanım»*** derken çok büyük ihtimalle ***«Ben İslâm'a bağlıyım»*** demek istemektedir. Bu ikrar, iki noktada özetlenebilen bir içtenliği ifade eder.

Birincisi dindarlıktır. Yani Müslüman olduğunu ifade eden Türk insanı, bununla aynı zamanda dindar olduğunu anlatmaktadır ve bunda samimidir. Ancak dindarlığın İslâm'da yeri olup olmadığını merak etmez. Çünkü günümüze kadar Türklerin büyük çoğunluğu ***Müslümanlık*** ile

İslâm arasındaki kalın duvarın bile henüz farkına varamamışlardır. Bu kalın duvarın bir parçası da dindarlıktır. Çünkü İslâm'a bağlı olan **Müslim**, *(Müslüman ve dindar değil)* sadece **mü'min**dir.

Müslümanlık kapsamında Türk insanının samimi olduğu **ikinci nokta ise** onun Kur'an'a olan saygısıdır. Bütün Müslüman Türklerde bu saygı, samimiyet temeline dayanır. Ne var ki Kur'an'a saygı ya da bağlılık ile Kur'an'ı anlamak ve onu yaşamak çok ayrı şeylerdir. İlginçtir ki bu ikinci şeyin, tarihin herhangi bir döneminde Türkler arasında yaygın biçimde gerçekleştiğini belgelemek mümkün değildir. *(Hem İslâm hem de laiklik ilgisiyle gerek bu nokta gerekse dindarlık kavramı üzerinde daha sonra durulacaktır.)*

Müslümanlık ile ***İslâm***'ın ayrı şeyler olduğunu bugün *(sayıca çok az da olsalar)* artık bazı Türk ilim adamları açık bir dille seslendirmektedirler. Toplum bunu anlamakta zorluk çekse bile bu bir gerçektir. Dolayısıyla, İslâm'ı yozlaştırarak, ya da baştan beri, bütünlüğü içinde onu anlamakta zorluk çekerek geliştirilen dinsel anlayışların tümüne Müslümanlık demek doğru olacaktır. Müslümanlığa, eğer bu tanım içinde yaklaşacak olursak, ona bir sınır bulmamız mümkün değildir. Çünkü gerek Türkiye'de gerekse bu ülke dışında rastlanan Müslümanlık anlayışları o kadar birbirinden farklı ve o kadar birbirine aykırıdır ki bu anlayışların ortak paydası sembolik birkaç kelime dışında herhangi bir anlam ifade etmez. Müslümanlar arasındaki zihniyet ve kavram karmaşasının en büyük nedeni budur. Aynı zamanda Müslümanlığı hem İslâm'la hem laiklikle çatıştıran neden de budur.

Tarih boyunca çeşitli nedenlerle kapıldıkları farklı dinsel zihniyetler, Müslümanları bir yandan merkezkaç doğrultusunda İslâm'ın dışına iterken bir yandan da onları karşı karşıya getirmiştir. Mezhepler tarihini okuyanlar bu gerçeği çok iyi bilirler. İslâm tarihinde, *-eğer Hıristiyanlıktakinin tersine-* kanlı din savaşları yaşanmamışsa bu, *(Müslümanlığın değil),* yine İslâm'ın sayesinde olmuştur. Çünkü Müslümanlar arasında baş gösteren dinsel uzlaşmazlıklar, İslâm'ın öngördüğü tartışma yöntemiyle genelde sonuçlandırılmıştır. Müslümanların bir türlü yok edemediği İslâm'a ait büyük değerlerden biri de budur. Ancak sonuçlandırmanın her zaman çözüm anlamına gelmediğini burada vurgulamak gerekir.

İslâm'dan ayrı ve çok farklı dinsel yaklaşımlar yığını olarak tarihin akışı içinde örülüp peydahlanan ***«Müslümanlık»***, gittikçe İslâm'dan uzaklaşırken, bir zaman sonra önüne çıkacak çok sarp bir engelin oluşmasına da neden olmuştur. ***«Laiklik»*** adı altında ortaya çıkan bu çetin engel *(mü'minlerin değil)*, hiç kuşkusuz bizzat Müslümanların eseridir ve sorumluluğun büyük kısmı onlara aittir.

Bugün ***«dindar»*** Müslümanların şikayetçi oldukları laiklik, büyük ihtimalle, çok ilginç bir fenomen olarak, Kur'an-ı Kerim'de Bakara Suresi'nin 256'cı ayeti kerimesinde geçen; ***«dinde zorlama yok...»*** anlamındaki ***«Lâ ikrah»*** sözcüğünden alınmıştır. Eğer bu tahmini doğrulayacak kanıtlar ortaya çıkarsa, Müslümanlar, *-İslâm da dahil-*, batılılar lehinde ne büyük değerler yitirdiklerini ilerde belki öğrenebileceklerdir.

Kur'an-ı Kerim'deki ***«lâ ikrah»*** ifadesinin, *-içerik ve kapsam bakımından-* elbette ki günümüzün laikliği ile hiçbir ilişkisi yoktur. Kaldı ki Batılılar, ***«laiklik»*** adı altındaki düşünceyi bu Kur'ânî kavramdan yola çıkarak ileri sürecek değillerdir. Fakat Müslümanlar, zamanla Kur'an-ı Kerim'den o kadar uzak düşmüşlerdir ki, ***«lâ ikrah»*** uyarısının tarih boyunca önemini anlamakta zorluk çekmiş ve bugün ***«laiklik»*** engeline takılmışlardır. Keza Müslümanlar Kur'an-ı Kerim'den o kadar habersiz duruma düşmüşlerdir ki laikliğin asla sağlamadığı ve hiçbir zaman sağlayamayacağı özgürlüğün ***«La ikrah»*** ile 1500 yıl önce temel bir yasa haline getirildiğini ifade edebilecek bilgilerden bile yoksun kalmışlardır.

«Müslümanlık» kavramı hakkında yoğunlaşırken, usul açısından ihmal edilemeyecek çok önemli bir nokta üzerinde durmak gerekir, o da şudur: Müslümanların çökmesine neden olan ve onları İslâm'dan, ilimden ve uygarlıktan bu derece uzaklaştırmış bulunan dinsel anlayışları ***«Müslümanlık»*** adı altında ele almak büyük olasılıkla yanlış anlamalara hatta sert tepkilere neden olacaktır. Bu sebeple Müslümanlık kelimesi yerine mistik din anlayışını ifade eden tabirler kullanmak daha yerinde olacaktır. Nitekim İslâm'ın, mistik inanış ve düşünce akımlarının etkisi altında zamanla ***«Müslümanlığa»*** dönüştüğünü söylemek yanlış olmaz. Bu noktayı biraz daha netleştirmek gerekirse Müslümanlığın ***mezhepçilik*** ve ***tarikatçılık*** olarak tutunduğunu ifade etmek mümkündür. Bu nedenledir ki Müslümanlığı irdeleyen bilim adamları onu **«Ordodoks»** ve **«Heterodoks»** diye iki gruba ayırarak incelemişlerdir.

İslâm'a her ne kadar mal edilse de anlayışta ve uygulamada birbirinden oldukça farklı birer kurum olarak varlık gösteren mistik ve mezhepçi akımları İslâm'la bağdaştırmak mümkün değildir. Ne var ki yüzyıllardır İslâm'la özdeşleştirilmiş olan Müslümanlığın, ondan çok farklı şeyler ifade ettiğini bugün insanlara anlatmak artık çok güçtür. Bu nedenle çağımızın araştırmacıları ve ilim adamları bile eserlerinde çoğu kez ***«İslâm»*** kelimesi yerine ***«Müslümanlık»*** kelimesini zorunlu olarak kullanmışlardır. Dolayısıyla bu farkı akademik dille ve net bir şekilde ortaya koymadan İslâm'ı, Müslümanlığı ve laikliği karşılaştırmak mümkün olamaz.

İslâm'ın yerine konan Müslümanlığın kelime olarak nereden geldiğini de aynı zamanda bu ilgiyle merak edenler bulunacaktır. Bir ipucu olarak bu sözcüğün, İran'daki kullanım şeklinden yola çıkılabilir. Bilindiği üzere İranlılar, Müslüman kelimesini **«Moselman»** şeklinde telaffuz ederler. Bu da İslâm'ın Türklere İranlılar aracılığıyla geçtiğini gösteren önemli kanıtlardan sayılabilir.

Müslümanlığı İslâm'dan ayırt etmedeki önemli ölçülerden biri de şudur: Türklerdeki ***«Müslüman»*** ve İran'da kullanılan ***«Moselman»*** kelimeleri Kur'an-ı Kerim'in hiçbir yerinde geçmemektedir; Bu iki telaffuz şeklinin hiç biri, Kur'an-ı Kerim'de geçen ***«Muslim»*** kelimesinin ifade ettiği anlama da gelmez. İranlı ve Türk akademisyenlerin bu nokta üzerinde durmaktan son derece kaçınıyor olmaları büyük anlam taşımaktadır!

İslâm ve Müslümanlık için bilimsel birer tanım aradığımız zaman da yine aralarındaki uçurumu gösteren çok güçlü ölçülere rastlamaktayız. Örneğin Kur'an-ı kerim, geçerli din olarak *(Müslümanlığı ya da başka bir dini değil)*, yalnızca İslâm'ı göstermektedir. Al-i İmran Suresi'nin 19'uncu ayetini okuyanlar bu kesin hükmü açık şekilde görebilirler. Keza Kur'ân-ı Kerim, aynı surenin 85'inci ayetinde; **«Kim İslâm'dan başka bir dine yönelecek olursa, onunki asla kabul edilmeyecektir»** şeklinde yine kesin bir hüküm ortaya koymaktadır. İlginçtir ki TC. Diyanet İşleri Başkanlığı, bu ayette geçen ***«İslâm»*** kelimesini, ***«İslâmiyet»*** şeklinde değiştirmiştir! Oysa Türkiye'de, son yıllarda gerçekleştirilen bilimsel çalışmalarda bu kullanımın yanlış olduğu ileri sürülmektedir. Örneğin ünlü araştırmacılardan ve saygın ilim adamlarından biri olan **Prof Dr. Ahmet Yaşar Ocak,** bu konudaki yanlış kullanımlara ilişkin olarak aynen şunları kaydetmektedir:

«İşte iyi bilmediğimiz bu Türkler ve İslâm konusunun, bilgisizlik ve ciddi bir tarih perspektifi yoksunluğu veya maksatlı hareket yüzünden Türkiye'de yarattığı, belki bazı ideolojik kesimler tarafından da özellikle manipüle edilen, henüz iyi algılanamamış birtakım meseleleri vardır. Bunların bir kısmı terminolojik alana da yansımakta, iyi anlaşılmadığı için, değişik kesimler tarafından çok farklı biçimlerde yorumlanması sebebiyle kargaşalara sebep olmaktadır.»

«Bunlardan –bu kitapta da sık kullanılan- bir grup, İslâm, İslâmiyet, Müslümanlık terimleridir. Türkiye'de yayımlanan pek çok araştırmada bunlar çoğu zaman birbiri yerine kullanılmakta, bu yüzden önemli bir fikrî karmaşa yaratılmaktadır. Oysa Türkçede kullandığımız bu terimlerin arasında çok belirgin ve önemli nüanslar vardır. Batı dillerinde bu üç kelime bir tek İslâm kelimesiyle karşılanır. Bir de "Müslüman" anlamında kullanılan Muslim veya Musulman

kelimesi vardır. Fakat Türkçede özellikle bilimsel araştırmalar söz konusu olduğunda İslâm, İslâmiyet, Müslümanlık kelimeleri farklı şeyleri ifade ederler.»

«İslâm, doğrudan doğruya esasları Kur'ân-ı Kerime dayalı olup Hz. Muhammed tarafından insanlığa bildirildiğine inanılan ilâhî mesajı belirleyen bir terimdir, ki bu bizzat Kur'ân'da da bu çerçevede kullanıl-mıştır. İslâm ilâhiyatı, bu teorik çerçeve üzerinde uğraşır. İslâmiyet ise, bu ilâhî mesajın Müslümanlar tarafından pratiğe geçirilmesi sonucu yaşanılan, kültürleşen biçimidir. Bu biçim, zamana, mekâna uyularak bu zaman ve mekân içindeki daha eski kültürel altyapıların etkisiyle değişik yorumlar, uygulamalar ve zihniyetler yaratır ki işte buna da Müslümanlık denir.»

İslâm ile Müslümanlığın çok ayrı şeyler olduğunu ortaya koyan önemli bir kanıt da Kur'an-ı Kerim'de, ***«Ey iman edenler!»*** meâlinde ***«Ya eyyuhellezine amenû!»*** diye sık sık tekrarlanan bir hitap şeklidir. Bu hitap istisnasız hep **«mü'minlere»** yöneltilmiştir. Bunun aksine *(Müslümanlar şöyle dursun)* Kur'an-ı Kerim'de Muslimlere bile bir hitap bulunmamaktadır. Örneğin, **«Ey Muslimler»** meâlinde **«ya eyyuhellezine eslemû!»** diye bir hitap şekli, Kur'an-ı Kerim'de bir kere bile yer almamaktadır.

Tabiatıyla bu bilimsel analizleri anlayabilecek insan sayısı Türkiye'de son derece az olduğu için ***Müslümanlık*** ile ***İslâm*** arasındaki büyük farkı topluma anlatmak çok güçtür. Ancak, baştan başlayarak ilmikleri işte bu şekilde açmaya çalışırsak başkalaştırılan İslâm'ın Müslümanlık olarak günümüze kadar hem geçirdiği evrim süreçlerini daha açık biçimde izleme imkânını bulabiliriz; hem de Müslümanlığı, gerek İslâm'la gerekse laiklikle daha rahat karşılaştırabiliriz. Fakat ileride açıklanacağı üzere mesele yine de sanıldığı kadar kolay değildir. Özellikle farklı Müslümanlık anlayışları arasındaki derin uçurumlar bu karşılaştırmayı oldukça zorlaştırmaktadır.

Bugünkü Müslümanlığı Kur'an'daki İslâm'la karşılaştıracak olursak bu iki kurumun gerçekten ayrı birer din olduğunu gözlemekte gecikmeyiz. Bununla birlikte Müslümanlığın, İslâm'dan ayrışmış ve az çok başka din ve felsefelerden beslenerek yapılanmış olduğunu da söyleyebiliriz. Şu var ki İslâm'a ait oldukları ile sürülen birçok tarikatta temel ilkeler, inanış ve ayinler *-kısmen değiştirilmiş olsa bile-* başka dinlerden alınmışlardır. İşte bu nokta, hem Müslümanlığın içinde yüzdüğü karmaşayı, hem de onu gerek İslâm'la, gerekse laiklikle karşılaştırırken ne kadar büyük sıkıntılarla yüz yüze gelinebileceğini göstermektedir.

Bütün mezhepleriyle ve tarikatlarıyla global olarak Müslümanlığı Kur'an'daki İslâm'la karşılaştırdığımızda *–yukarıda işaret edildiği üzere-* bu iki kurumun hem inanışta, hem uygulamada birbirinden tamamen iki ayrı şey olduklarını görürüz. Aralarındaki fark, benzer yanlarını örtebilecek kadar küçük değildir; onun için bu fark, Müslümanlığı İslâm'dan kesin biçimde ayırmaktadır. Müslümanlardan bir kısmının, kendilerini **«Müslim»**, ya da **«mü'min»** sanıp sayıyor olmaları bu sonucu değiştirmez. Çünkü Müslümanların büyük çoğunluğu bu önemli farkı anlayabilecek bilgi ve kültüre zaten sahip değildir.

Bu durum ise laikliğin İslâm'ı hedef almasında büyük rol oynamaktadır. Özellikle **Türkiye, Cezayir**, **Tunus**, **Irak,** ve **Afganistan** gibi ülkelerde daha yaygın olan Müslümanlık, İslâm için büyük risk oluşturmaktadır. Çünkü bu ülkelerdeki Laik kesimler, Müslümanlıktan daima İslâm'ı amaçlamışlardır. Onun için Özellikle Türkiye'de laikler, Müslümanlıkta veya Müslümanların söz ve davranışlarında kendilerince buldukları olumsuzlukları adeta kaçırılmaz fırsatlar bilerek daima İslâm'ı suçlamışlardır. Bunun en son örneği, ***«İslâmî Terör»*** adı altında yaptıkları suçlamadır. Laik kesimler bu konuda oldukça bilinçlidirler. Nitekim, ***«İslâm Alemi»*** yerine ***«Müslüman Alemi»*** demekten çoğu kez kaçınıyor olmalarına karşın, ***«İslâmî terör»*** yerine ***«Müslüman terörü»*** diye bir söylemi hiç kullanmamaktadırlar!

Bunun ise belki de ilk önemli nedeni şudur: hem laikler, hem de Müslümanlar oldukça kültürden yoksundurlar. Bu iki kesime mensup insan yığınları genelde ***okur-yazar*** olmalarına karşın, *(bilimsel konularda)* **okur-anlar** oranı her iki kesimde de en iyimser tahminlerle yüzde ikiyi geçmez. Bu da çok yönlü ilmi gerçekleri onlara anlatmayı oldukça zorlaştırmaktadır. Üstelik bu ülkelerde yönetim, laik kesimlerin tekelinde bulunduğu için bu zümre, üstünlük kompleksinin etkisi altında eğitimli mü'min azınlığı muhatap kabul etmez. Aynı şey Müslümanlar için de söz konusudur. Onlar da çoğu zaman laiklerle işbirliği içinde bulunduklarından, ortakları ile birlikte *(laikler gibi doğrudan İslâm'a karşı olmasa bile)* mü'minlere karşı aynı duyguları taşırlar. Özellikle Türkiye'de, ırkçılık için birer dinsel stratejiler kaynağı haline getirilmiş bulunan ***Hanefizm***, ***Alevilik*** ve ***Nakşibendilik*,** bu ülkedeki Müslümanları mü'minlere karşı sertleştirmiştir. Kur'an'ın bütünlüğü ilkesine bağlı olan mü'minler bu ülkede bir yandan laiklerin hedefi haline gelirlerken, öbür yandan ortodoks hanfizmin, heterodoks Naşibendiliğin ve Aleviliğin kalabalık yandaşları tarafından baskı altında tutulmaktadırlar..

İslâm ile Müslümanlık kavramları arasındaki büyük farkı ortaya koyan bu çarpıcı tablo ışığında Müslümanlığı hem İslâm'la hem de laiklikle birkaç örnek eşliğinde karşılaştırmakta yarar vardır.

1) Müslümanlık, her şeyden önce tam anlamıyla aynen Hıristiyanlık gibi bir **tapınak ve mezarlık dinidir**. Dıştan göze çarpan bu özelliği ile Müslümanlık Türk laikliği ile çatışmamaktadır. Tam tersine onunla büyük ölçüde örtüşmektedir. Nitekim *(Alevisiyle, Sünnîsiyle, ortodoksu ile, heterodoksu ile)* Türk Müslümanlığının hemen bütün yandaşları ortak bir mistik din anlayışına sahiptirler. Buna laikler de dahildir. Türkiye'nin her yerinde yaygın bulunan babalar ve dedeler kültünün binlerce sembolü; Türbeler, sandukalar, anıt mezarlar, mumyalar, katafalklar, çelenkler, adak taşları, padişahlara ve *«Ulu Önderle»*'a ait özel eşyalar, bu *«kutsal»* yerlerde düzenlenen ayinler, saygı duruşları, cenaze alkışlamalar, festivaller, türbelerde kesilen kurbanlar, bağlanan çaputlar, sirke ile oruç bozmalar, ölü tanrıya yazılan dilekçeler, bu alanlarda kullanılan, tespihler, takkeler, sarıklar, okunan mevlitler, düzenlenen kortejler, semahlar, rabıtalar, hatm-i hacegânlar gibi zor sayılabilecek inanış biçimleri ve ritüeller Müslümanlığı ve onun paralelindeki laikliği İslâm'dan kalın bir duvarla ayırmaktadır. Bunların sadece küçük bir kısmı bile söz konusu edildiğinde İslâm ile Müslümanlık arasındaki bu duvarın ne kadar kalın olduğu gözler önüne serilmektedir.

Örneğin, ***Nakşibendi Tarikatı***'nın bütün ***«Âdâb ve erkânı»*** Budizm'den alınmıştır. 1350 yıllarından beri, Başta ***Reşahât*** adlı kitap olmak üzere birçok kaynaklarında bu tarikatın on bir ilkesine önemli vurgular yapılmaktadır. ***«Hûş derdem, nazar ber kadem, sefer de vatan, halvet der encümen, yâd kerd, bâz geşt, nigâh daşt, yâd dâşt, vuku-i zamân-î, vuku-i adedî, vuku-i kalbî»*** şeklinde sıralanan bu ilkelerin açıklamalarına bakıldığında, içerik bakımından **Patanjali**'ye ait ***Sutralar***'daki öğretilerin tıpatıp aynısı olduğu gözden kaçmamaktadır. Keza bu tarikatta sık periyotlarla düzenlenen ***«râbıta»***, Budizm'deki yoga şekillerinden biridir. ***«Hatm-i Hacegân»*** adı altında düzenlenen toplu ayin de yine Budizm'in canlı motiflerini taşıyan bir ibadet biçimi olarak bu tarikatın ritüelleri arasında yer almaktadır. ***Kadirî***, ***Cerrahî*** ve ***Rufaî*** tarikatlarının ayinleri sırasında bazı müritlerin vücutlarına şiş saplamaları, ateşte kızdırılmış demir yalamaları, yine Budist rahipler tarafından uygulanan ***"pirobasi"*** *(pyrobatie)* ya da ***«Firewalking»*** örneklerinin aynısıdır. Hemen hepsi de uzun zaman vücudu meditasyon egzersizleriyle eğiterek fizyolojik konsantrasyonla *-trans halinde-* sergilenen olaydan başka şeyler değildir. Çeşitli amaçları olan bu ayin ve gösteriler, tarikatlara bağlı insanlar tarafından kesinlikle ibadet amacıyla uygulanmaktadır.

İslâm'da ise bu sayılanların hiç biri yoktur.

2) Müslümanlık ve laiklik için belli bir tanım bulmak mümkün değildir.

Halbuki Kur'an'ın bütünlüğü içinde İslâm'ı şöyle tanımlamak mümkündür: **İSLÂM, SON VAHYE DAYALI EVRENSEL BİR İNANIŞ, YAŞAM VE YÖNETİM BİÇİMİDİR.**

3) Türkiye'deki Müslümanlık ve Laiklik, milliyetçiliğe dayalı birer din olarak yapılandırılmışlardır. Büyük ihtimalle bu nedenledir ki Kur'an'daki İslâm, Türkiye'de **«Arap Dini»** olarak algılanmaktadır. Esasen bu anlayış eski bir geçmişe dayanır. Bu yaklaşım hem Türk Sünnîliğinde hem de Alevilikte belirgin olarak ortaya çıkmaktadır. Bunun çok güçlü kanıtları mevcuttur.

Örneğin **«Ali'siz Alevilik»** akımı bunu açık ve özet biçimde dile getirmektedir. Keza Alevilikte, İslâm'ın farz kıldığı Namaz, oruç, hac ve zekat gibi pek önemli emirlerin hesaba katılmıyor olması yine bu kanıtlardandır. Çünkü Aleviliğin mensupları, bunları Araplara özgü ibadetler olarak algılamışlardır. Bu nedenle onlar, Kur'an'ın içeriklerinden beğendiklerini Türkçe'ye çevirerek saz eşliğinde terennüm etmekle bir çeşit ibadet etmeye çalışırlar.

Benzer yaklaşımlar, başka formlar içinde ve başka söylemlerle Türk Sünnîliğinde de açığa vurulur. Bunun en bariz örneği İstiklal Marşında görülür. Bu marşın birçok satırlarında İslâm'a ait vurgular çok canlı bir şekilde milliyetçi amaçlarla kullanılmıştır. Bunlarla yüklü dizeler şöyledir:

«Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra **helâl**».
Hakkıdır hakka tapan milletimin istiklâl».
....

«Benim **iman** dolu göğsüm gibi, serhaddim var».
«Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir **imanı** boğar,»
....

«Doğacaktır sana va'dettiği günler **Hakk**'ın»
....

«Sen **şehid** oğlusun, incitme yazıktır atanı»
....

«Kim bu **cennet** vatanın uğruna olmaz ki fedâ?»
«**Şüheda** fışkıracak toprağı sıksan **şüheda**!»
«Canı, cânânı bütün varımı **alsın da Hüda**»
«**Etmesin**, tek vatanımdan beni dünyada cüda»

«Ruhumun **senden, İlâhî**, şudur ancak emeli:»
«Değmesin **mâbedimin göğsüne nâ-mahrem eli,**»
«**Bu ezanlar ki şahadetleri dinin temeli**»
«**Ebedi yurdumun üstünde benim inlemeli**»
....

Laik olduğu ileri sürülen devletin milli marşında İslâm'a ait bu kadar söylemin yer alıyor olması çok ilginçtir! Bu ise Türk Müslümanlığı kapsamında, hiç tereddüt edilmeden dinin Millileştirildiği gerçeğini gözler önüne sermektedir.

Devlet politikasında dinin milliyetçiliğe alet edildiğini kanıtlayan bu belge ve benzerleri Sünnî Müslümanları da bu konuda cesaretlendirmiştir. Örneğin, bir Nakşibendi Şeyhi olan **Ömer Öngüt**, bayrağı doğrudan bir iman ve İslâm konusu olarak düşündüğü içindir ki aynen şu sözleri kullanmaktadır: *«Türk bayrağı hakkında paçavra diyen bir adama, siz Müslümandır diye nasıl bakabilirsiniz?»*.[3]

---

[3] Adı geçen şahıs, bu sözleri, ***«Süleymancıların İçyüzü»*** adı altında yayınladığı bir kitapta kullanmıştır. Bkz. Baskı 5 s.21

Bütün bu örneklerde açıkça görüldüğü üzere Müslümanlığın; *-İslâm ölçülerine sığmayan çok farklı ve çok aykırı unsurların bir araya getirilerek-* oluşturulduğunu görüyoruz. Bunları şu şekilde özetleyebiliriz:

1. Müslümanlık için belli bir tanım bulmak mümkün değildir, oysa İslâm Son Vahye dayalı, evrensel bir inanış, yaşam ve yönetim biçimidir.

2. **«Müslümanlık»** ve **«Müslüman»** kelimeleri **Kur'ân-ı Kerîm**'in hiçbir yerinde geçmemektedir. Oysa Kur'ân-ı Kerîm, **İslâm**'ın tek ve yegâne geçerli din olduğunu ilân etmektedir.

3. Müslümanlığın *(başta İslâm olmak üzere)* birçok dinden çeşitli kaynakları vardır. Onun için özellikle Türkiye'de tutunmuş olan dinsel-mistik anlayışlar, politeizme ve antropomorfizme açıktırlar. Bu nedenledir ki Türkiye'de Müslümanlar genelde herhangi bir **«haram»** fiil karşısında itirazlarını seslendirirlerken, *-İslâm'da en ağır suç olan-* Şirke karşı hemen hiçbir tepki göstermezler. Yıllardır yaşanan **«Türban sendromu»** bu gerçeği kanıtlayan en güçlü delillerdendir. Bilindiği üzere **«Türban mağdurları»** diye propaganda edilen çok kalabalık bir topluluk, Türkiye'de yıllarca *(ilk ve orta öğretim döneminde)* hemen her sabah okulların bahçesinde düzenlenen **«Milli Türk Dini»**'nin ayinlerine bilinçli olarak katılmış ve iki dinli yaşamak gibi dünyada belki eşi bulunmayan ilginç bir örnek teşkil etmişlerdir! İslâm'ın ise kaynağı Kitap ve Sünnettir. İslâm, şirk suçunu kesin biçimde mahkûm etmiş, üstelik onu **«pislik»** olarak nitelemiştir. (Bm. Kur'ân-ı Kerîm 9/28)

4. Müslümanlıkta, hemen her döneme ve her çevreye göre çeşitli ve çok sayıda ibadet ve dua biçimleri vardır. *(Cevşen, tefriciye, rabıta, hatm-i hacegân, mevlit, ölü için kırkıncı, elliikinci gece ve sene-i devriye duaları, çeşitli ilahiler, semahlar, şeb-i aruz ayinleri vb.).* İslâm ise bu gibi şeylere kapalı olduğu gibi, ibadet ve duayı kitap ve sünnetin koyduğu ilkelerle sınırlamış, aynı zamanda **«Tevkifiye»** sistemini getirerek dejenere olmayı kesinlikle önlemiştir.

5. Müslümanlık, milli bir din olmaya müsaittir, onun içindir ki **«Müslüman Ümmeti»** diye bir ümmet yoktur. İslâm ise evrenseldir ve kâinat dinidir. Onun için sayıları ne kadar az olursa olsun *(Hatta organize bir ümmet, gerçekte mevcut olmasa bile)* dünya mü'minlerini kucaklayan bir **«İslâm Ümmeti»** anlayışı vardır. Bununla birlikte, İslâm'da bütün mü'minler kardeştirler.

6. Müslümanlıkta çeşitli mezhepler ve tarikatlar vardır; bunlar aynı zamanda birbirleriyle çatışma halindedirler. Çünkü mezhepçiler ve tarikat cemaatleri arasında, her alanda büyük rekabet vardır. Onun için her cemaatin Şeyhi kendi cemaatine göre daha büyük velidir. Bazen bir cemaat, başka bir cemaati bidatçi, hatta kâfir olarak da niteleyebilmektedir. Keza Türk Mezhepçiliğinde **Ebu Hanife** bütün mezhep imamlarından daha üstündür. Onun için **Ebu Hanife *«İmam-ı A'zam'dır»***. İslâm İse İçtihada çok büyük önem vermiştir. Bu nedenle mü'minler, **Ebu Hanife, Muhammed bin İdris, Ahmed bin Hambel, Malik bin Enes** ve bu şahsiyetlerin üstatlarını ve öğrencilerini ayırım yapmadan saygı ve rahmetle anarlar. Türk Müslümanlığının büyük çelişkilerinden biri de bu ünlü şahsiyetlerin Milyonlarca *«Müslüman Türk vatandaşı»* tarafından hâlâ tanınmıyor olmasıdır. Bu konuda alan araştırması ve anket yapmayı göze alabilenler hiç kuşkusuz çok ilginç sonuçlarla karşılaşacaklardır!

---

7. Özellikle Türk Müslümanlığında şekle çok önem verilmektedir. Ramazan aylarında Türkiye'de din adına Medyanın düzenlediği sofra ve yemek programları; cami, müze ve türbelerde yapılan röportajlar bu gerçeği kanıtlamaktadır. Bunların **«rating»** ve sömürü amaçlı olduğu zaten Türkiyeli birçok Müslüman tarafından bile ifade edilmektedir. İslâm ise bu tür eylem ve faaliyetlere tamamen kapalıdır. Bununla birlikte *(koyduğu ahlâk kuralları çerçevesinde)* doğal, abartısız ve mütevazı bir yaşam biçimini öğütler.

Bu belgesel tespitler, böylece Müslümanlık ile İslâm arasındaki kalın çizgiyi ortaya koymaktadır. Aynı zamanda, hemen hiçbir ölçüye dayanmadığı için Türk Müslümanlığı laiklikle de büyük ölçüde bağdaşabilmektedir. Bu esnekliği övmek ve ödüllendirmek için çoğu kez ***«en iyi müslamanın Türkiye'de yaşadığı»*** ve ***«en iyi müslümanlık modelinin Türkiye'de uygulandığı»*** şeklinde ifadeler kullanılmaktadır. Bunlar doğru olsa gerektir. Fakat Müslümanlıktan eğer ***«İslâm»*** amaçlanıyorsa *-genelleme yaparak-* bunu, yukarıdaki belgesel gerçekler karşısında kanıtlamak mümkün değildir. Buna karşın Türkiye de dahil, mü'minler, birçok ülkede yaşamaktadırlar. Türkiye'de de elbette ki çok samimi, çok nitelikli, bilgili ve faziletli mü'minler vardır. Ancak şûraya dayanan, özgürlükçü ve adil İslâmi sistemin uygulandığı herhangi bir ülkeyi göstermek bugün için mümkün değildir.

Buraya kadar ***Müslümanlık*** ile ***İslâm***'ı özet olarak karşılaştırmak suretiyle belli düzeyde bir sonuç elde etmiş bulunuyoruz. Konunun yukarıda belirlenen metodolojisine uymak bakımından, bundan sonra Türkiye'yi yüz yıla yakın bir zamandır meşgul eden laiklik kavramı üzerinde durmamız gerekir.

***

Laiklik nedir?

Bu soruya yanıt bulmak, doğrusu kolay değildir. Çünkü hem Türkiye'deki kavram kargaşası ortamında bu kelimenin ne ifade ettiği şimdiye kadar anlaşılabilmiştir; ne de zaten laiklik kavramının henüz bir tanımı yapılmıştır. Bu nedenle laikliğin lehinde de aleyhinde de bugüne kadar konuşmuş olanlar çok büyük sorumluluk yüklenmişlerdir. Dolayısıyla bu çalışmada, Laikliği ancak sanal bir düşünce olarak ele almak mümkün olabilecektir.

«Lâiklik» Fransızca bir sözcük... Türkiye'de bu sözcüğün ne anlama geldiğini, Anayasa'ya kabul oyu veren milyonlarca insan dahi bilmiyor. Üstelik bunların arasında sosyologlar, tarihçiler, politikacılar, hatta akademisyenler bile vardır! Bu çelişki nasıl örtbas edilebiliyor, ya da nasıl açıklanabiliyor, ayrı bir çelişki; Ancak laikliğin ne anlama geldiğini, devleti yönetenler de bilmiyor. Bunun en canlı kanıtı Anayasadır. Çünkü Anayasa'da bile bu kavramın tanımı yoktur! Nitekim bir profesör bu durumdan yakınır gibi mevcut açığı kapatmaya çabalıyor ve diyor ki: *«Türkiye'de sık sık, "laikliğin anayasada tanımı yok" diye şikâyetler duyarız. Bu şikâyeti özellikle Lâiklikten rahatsız olanlar dile getirirler. Aslında vardır. Lâiklik halkın egemenliğini dile getirmesi olduğuna göre, "Egemenlik kayıtsız şartsız ulusundur" ilkesi, laikliğin en açık ve en anlamlı tanımıdır.»*[4] Görüldüğü üzere Profesör kıvranıyor ve laikliğin tanımını Anayasanın içinde bir türlü bulamıyor. Üstelik *-çekinmeden-* laikliği *«ulusun egemenliği»* diye gerçekle hiç ilişkisi bulunmayan bir yorum yapıyor.

Eskiden beri inatla hep tersinden işlenerek artık bir kördüğüm haline getirilmiş olan ***«Lâiklik»*** meselesi, bugün sadece devlet-toplum uzlaşmazlığının konusu olmakla sınırlı değil, aynı zamanda toplumdaki karşıt kamplar arasında da tehlikeli bir çatışma konusudur. Bunun en somut kanıtı da,

---

[4]. Toktamış Ateş, Lâiklik s. 69. Ümit Yayıncılık 3. Baskı Ankara-1994.

Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı tarafından Temmuz 1998'de **Abant**'ta düzenlenen ***«İslâm ve Lâiklik»*** konulu sempozyumda yaşananlardır. Bu sempozyumun sonuç bildirisini ***«Hıristiyan Demokratik Bildiri»*** olarak niteleyen Akademisyen **Hüseyin Hatemi,** izlenimlerini şu sözlerle ifade ediyor:

«Türkiye'nin temel meselelerinden soyut bir bildiri oldu. Türkiye'nin meselelerinden açıkça bahsedilmedi. Şikâyet edilen meselelere dair bir metin ortaya çıkmadı.»

Görüldüğü üzere Lâiklik yüzünden Türkiye'de karşıt kamplar arasında yıllardır polemikler, dargınlıklar ve çatışmalar sürüp gidiyor. Laikçilerin ***"İslâmcı"*** diye alaya aldığı bir grup Sünnî okur yazar, laikliğin öteden beri din düşmanlığı şeklinde algılandığını ve uygulandığını ileri sürmektedirler. Bu görüş doğru olmasa gerektir. Daha doğrusu bu tespit, kavram kargaşasından kaynaklanan bir yanlışlık, ya da bir bilgi eksikliği sonucudur. Çünkü bu görüş bir genellemedir ve Türkiye'deki laik anlayışın, sanki bütün dinleri hedef aldığı anlamına gelmektedir. Oysa gerçekte laikliğin kendisi zaten bir din olarak algılanmıştır ve İslâm'dan başka hiç bir dini hedef almamaktadır. Lâikçi egemen azınlık, işte bu gerçeği gizlemek içindir ki sürekli olarak seküler bir elit görünümü içinde topluma gözükmeye kendini zorlamaktadır. Oysa lâikçiliğin sekülerleşme ile hiçbir ilişkisi yoktur. Tam tersine, bu ülkede kenetlenmiş batıcı elitlerin irrasyonel davranış kalıpları içinde topluma dayattıkları dinsel bir anlayış biçimidir. Eğer içyüzünü kısaca deşifre temek gerekirse denebilir ki bu anlayış, temelde 5816 sayılı yasa ile icad edilmiş olan ***Teokratik Milli Türk Dini***'nin[5] felsefesini oluşturmaktadır. Üstelik Lâiklik sayesinde bütün tarikatlar bile (30. 11 .1925/677 sayılı yasaya rağmen) gayet özgür bir şekilde varlıklarını sürdürmektedirler!

Şu halde Lâiklik Türkiye'de genel bir din düşmanlığı şeklinde değil, fakat sırf ***İslâm Düşmanlığı*** olarak düşünülmüş ve şimdiye kadar hep bu doğrultuda hareket edilmiştir. Tuhaftır ki *(yukarıda değinildiği gibi)* Anayasa dahil, devlet belgeleri içinde Laikliğin herhangi bir tanımı bulunmamaktadır! Çünkü temelde Lâiklik hayâlî bir kavramdır. Dolayısıyla bu düşüncenin hayata geçirilmesi ve uygulanabilir olması da olanaksızdır. Buna rağmen resmi ideolojinin fanatik savunucuları, Lâiklik adı altında bir İslâm düşmanlığı rolünü üstlenmiş, açıklaması mümkün olmayan bir çelişkiler sarmalı içinde bocalamışlardır. Laikçi çevrelerin zaman zaman Sünnîlerin şahsında İslâm'a ve Müslümanlara karşı giriştiği fiilî durumlar, aslında laikliğin savunması olarak nitelenemez. Çünkü laikliğin hayata geçirilmesi zaten mümkün değildir ki ona karşı bir tavır koymak ya da onu savunmak mümkün olabilsin! Bu hareketler olsa olsa, İslâm'dan ve Müslümanlardan putçuluğa bir zarar gelebilir kaygısının panik şeklinde ortaya çıkan sonuçlarıdır.

Bu hayâlî Lâiklik düşüncesi «TC»'nin hiç bir zaman içinden çıkamayacağı kalıcı bir sorundur. Bu kavram ve ona Türkiye'de amaçlı olarak yüklenmiş bulunan tüm anlamlar, bilimsel, akılcı ve etik yöntemlerle, Müslimlerin de muhatap kabul edileceği forumlarda tartışılmadığı ve bilimin ön gördüğü ölçülerde sonuca bağlanmadığı sürece sorun çözümlenemez. Hatta, Müslim azınlığın yanı sıra aynı zamanda Müslüman çoğunluğa karşı bir dayatma ve vicdan baskısı olarak eğer laikçilik dayatması sürdürülecek olursa bedelinin, yakın gelecekte çok ağır ödeneceği olasılığı da vardır! Çünkü dünyada Lâiklik adı altında başarıya ulaşmış bir İslâm düşmanlığı hareketini örnek göstermek mümkün değildir. Ne ***Mısır***'da, ne ***Suriye***'de, Ne ***Cezayir***'de, ne de ***Bangladeş***'te bu tür eylemler başarıya ulaşamamıştır. Tam tersine, ***"devlet terörü"*** olarak damgalanmıştır.

Üstelik Türkiye'de lâiklik, resmi ideolojinin formülleriyle idealize edilmiş ve dinsel fantezilerle salt bir din felsefesi olarak tasarımlanmıştır. Lâikliğin, özellikle *-Kemalizm perdesi altında gizlenen-* ***«Teokratik Milli Türk Dini»***'nin alt yapısı olarak bu tasarımda göze çarpıyor olması dikkat çekicidir. Bu da lâikliğin bu yeni dinde stratejik bir anlam taşıdığını göstermektedir. Nitekim dikkat

---

[5] Bk. Mehmet Ali Ağakay, Türkçe Sözlük, (din Maddesi), sayfa 204. İkinci baskı, Ankara-1955; Ayrıca bk. Türkçe Sözlük. TDK. Cilt III-I, Din Maddesi s. 153. Cumhuriyet Basımevi İstanbul-1945

edilirse lâiklik ile resmi ideoloji'nin topluma dayattığı ***«kadavra tanrı»*** anlayışı arasında çok sıkı bir ilgi vardır. Açıkça söylemek gerekir ki *-her ne anlama geliyorsa-* işte bu lâiklik sayesinde ancak ***«Teokratik Milli Türk Dini»*** ayakta kalabilmektedir. Bu gerçek ise lâikçilerin yeni dini koruyabilmek ve onu *(özellikle **"din"** tabirini asla kullanmadan)* yaşatabilmek için ne kadar çaba harcadıklarını ve ne kadar büyük bir sıkıntı içinde olduklarını gözler önüne sermektedir! Sonuç olarak *(vicdan özgürlüğü ve dinde tarafsızlık şöyle dursun)*, bütün bu örtbas edilmeye çalışılan gerçekler Türkiye'de lâikliğin tam anlamıyla bir din felsefesi olduğunu çarpıcı bir şekilde kanıtlamaktadır. Sekülerleşme iddiaları ise resmi ideolojinin dayandığı otorite ve hegemonyayı İslâm'a karşı kullanma bahanesinden başka bir şey değildir. Kaba kuvvetin meşrulaştırılmasında bu bahane spekülatif olarak hep işlenmiş ve *(**"lâiklik"** ya da lâikçilik bu ülkede son nefesini verinceye kadar)* işlenecektir. Ancak Türkiye'deki hayâlî laikliğin, hiç bir zaman hayâlden öte bir anlam ifade edemeyeceği, bu ad altında sürdürülen İslâm düşmanlığının ise daima en şiddetli biçimde geri tepeceği de açıktır. Nitekim bu yüzden günümüze dek hep şiddet üretmiş olan sistemin şimdiden tamamen tıkanmış olduğu gerçeği bunu kanıtlamaktadır.

Eğer Fransa'da uygulanan Lâiklik örneğinin amaçlandığı ileri sürülüyor ve Lâiklik savunması bu temele oturtulmak isteniyorsa, burada bir bilgisizlik ve dolayısıyla bir mantık kaosu vardır. Çünkü Fransa'da **"din"** diye nitelenebilecek sosyolojik bir olgu artık hemen hemen yoktur. Tersine, Çarpıtıldıktan sonra bile ileri derecede yozlaştırılmış olan Hristiyanlık, günümüzde salt yaşlı Fransızlar tarafından sadece nostalji olarak duyumsanmaktadır. Bazı sembolleri de *(din değil)* artık gelenek ve kültür olarak sürmektedir. Halkın çoğu ise ***pozitivist*** ve ***pagandır***. Bu ülkede insan ilişkileri, daha çok seküler etik ölçülere dayanır. Ayrıca ***"Din"*** terimi, bütün Hristiyanlık dünyasında ***"religion"***'dur. Yani mistik inanıştır; tapınak dışındaki yaşamla ilişkisi yoktur. Oysa Türkiye'de ahlâk kurallarını belirleyen ölçüler ve kaynaklar son derece farklıdır. Örneğin, Sünnîler bir yana, Aleviler, *(hatta dine kayıtsız)* "Roman vatandaşlar" bile Laik Devlet nikâhı ile hiç bir zaman ikna olamamış, daima, ayrıca bir dinî nikâh kıydırma ihtiyacını duymuşlardır. Keza Sünnîler, gerek Mecliste, gerekse mahkemeler ve noterlikler gibi resmi yerlerde, hatta bazı önemli mezuniyet dönemlerinin sonunda ***"formalite icabı"*** yaptıkları yeminlere, yemin diye hiç bir zaman inanmadıklarını özel sohbetlerinde sık sık dile getirmişlerdir! Bu nedenledir ki bir yandan İslâm'ı çarpıtmak için, diğer yandan modernist tarikatçılara şirin gözükmek amacıyla laikliği spekülatif olarak kullanan odaklarca ***"kültürel etkinlikler"*** adı altında düzenlenen folklorik ***"Şeb-i Arûs"*** âyinleriyle bazı panteist tasavvufçular için yapılan anma törenleri, koyu Sünnî yığınlar tarafından daima kuşku, hatta çok kere nefret ve tiksinti ile izlenmiştir.

Tarikatçıları da kapsayan İlmihalci Hanefistleri çatlatmak için laikçiler tarafından yıllardır camilere taşınan çelenkler ve özellikle son zamanlarda sosyete cenazelerinin alkışlar arasında camilerden kaldırılması, bu sinsi komplolarla İslâm'ı deforme etmeyi amaçlayan odakların İslâm'a ait en kutsal yerlere nasıl sokulabildiklerini, işi nerelere vardırmak istediklerini ve Laik Devlete bağlı Diyanet İşleri Başkanlığı'nın da bütün bunlara nasıl seyirci kaldığını açıkça göstermektedir!

Türkiye'de bütün bunların yanı sıra Sünnîlere ait sektörleri ***«İslâmî sermaye»*** ve ***«Yeşil sermaye»*** diye kara listeye alma cesaretini gösterenler, böylece laikliği genel bir din düşmanlığı değil, fakat koyu bir İslâm düşmanlığı şeklinde anladıklarını çok açık biçimde ortaya koymuşlardır. Sünnîlerden hiç bir zaman çekinmeyen, hatta onları her fırsatta sömüren, kullanan ve aşağılayan laikçilerin ***«İslâmî sermaye»*** fobisiyle bu kesimi ciddiye aldığını düşünmek güçtür. Onun için bu tavırla aslında Lâiklikten yola çıkarak bir ***İslâm düşmanlığı*** gösterisi ortaya konmuştur.

Laikçilerin hayâlî Lâiklik kompleksi ile icat ettikleri bir söylem de ***«Siyasal İslâm»***'dır. Oysa İslâm'ın, örneğin, Siyasal İslâm, Sosyal İslâm, Ekonomik İslâm, kültürel İslâm diye bölük pöçük şekilleri yoktur. **İslâm, bütün kâinâtı kucaklayan çağlar üstü evrensel bir inanç sistemi, aynı zamanda bir yönetim ve yaşam biçimidir. İslâm, siyasal, sosyal, hukuksal, ekonomik, kültürel, ahlâkî ve rûhânî cepheleriyle birbirini tamamlayan Kur'ânî bir sistemdir. Bir tek kuralı bile**

yürürlükten kaldırıldığı taktirde diğerlerinin de otomatik olarak kaldırılmış sayılacağı bir bütünlüğe sahiptir.

Laikçiler, işte bu gerçek anlamdaki İslâm'dan korktukları için din düşmanlığı değil, aslında ***İslâm düşmanlığı*** yapmakta; Kur'an'daki İslâm'ın içini boşaltarak, *-bilinçsiz Sünnî-Hanefis yığınların da kabullenebileceği-* değişik İslâm tasarımlarını zaman zaman ortaya koymakta ve ona çeşit çeşit adlar takmayı denemektedirler. Ayrıca kendileri dinci oldukları halde, Müslümanları dincilikle suçlamaktadırlar**.** **Dincilik,** *-kısa bir tanımla-*; ***dinin sadece ibadetlere ilişkin emirlerini, samimiyetten yoksun, çıkar uğruna, dalkavukça ve sırf şekilden ibaret olarak dışa vurmak ve başkalarını da buna zorlamaktır.*** Bu tanıma göre laikçilere bakıldığında onların, kendi dinlerini yaşarken ne kadar şekilci, ne kadar duygusal, ne kadar taklitçi, abartıcı, bağnaz ve kompleksli olduklarını görmek mümkündür. Üstelik başkalarına da dayattıkları bu dinin pek işe yaramayacağını da *(gizli ve içsel bir hesaplaşma ile)* çok iyi anladıkları için aynen Ortodoks Sünnîler, tarikatçılar ve Aleviler gibi onlar da kimlik kartlarına ***"İslâm"*** kelimesinin laik devlet tarafından yazdırılmasına vaktiyle hiç itiraz etmediler. Burada gözden kaçırılmaması gereken en ilginç nokta şudur: İslâm o kadar yüce, o kadar büyük, o kadar muhteşem, o kadar görkemli ve o kadar göz kamaştırıcıdır ki O'na savaş bayrağı açmış olan ***antropomorfist-animist*** dinci laikler bile O'nun kanatları altına sığınmaktan kendilerini alamamaktadırlar!!!!

Lâiklik, gerçekten **Türkiye**'nin son derece önemli bir sorunudur; adeta yumuşak karnıdır. Onun için bu ilgiyle laikliği burada ciddi bir bilimsel incelemeye konu yapmak gerekir. Böylece duygusal eleştirilerin dışında kalınarak hem olası bir çözüm için gereken ortamın oluşmasına katkıda bulunulabilir, hem de hiç değilse laikliğin akıl ve ilim terazisinde ne olup olmadığı kısaca ortaya çıkarılabilir. Bu sayede günümüz **Türkiye**'sini derinden meşgul eden bu sorunun nasıl ele alındığı ve ne gibi sonuçlar doğurduğu da açıklığa kavuşturulabilir. Bu konuda ilk saptanabilecek gerçekler şunlardır:

Gerek laikçiler, gerekse karşıtları olan Ortodoks Müslümanlar, Lâiklik kavramını ön yargısız ve objektif olarak ele almamışlardır. Tam tersine laikçiler bu düşünceyi nasıl tanımlamak istemiş olurlarsa olsunlar, onu daima hem Müslümanları, hem de Müslimleri ezme aracı olarak kullanmışlardır. Ancak **Türkiye**'de Müslimler henüz muhatap kabul edilebilecek yeterli sayıya ulaşamadıkları için, tabiatıyla Laikçiler daima bu konuda Müslümanlara yüklenmiş, onları, ***"antilaik"***, ya da Lâiklik düşmanı olarak suçlamışlardır. Bir benzetme yapmak gerekirse Müslümanlar ve Muslimler Lâiklik dininde **kâfir** sayılmışlardır! Ortodoks Müslümanlar da laikliği genel bir din düşmanlığı olarak görme hatasına düşmüş, bu yüzden de *(istememiş olsalar bile)* sanki bütün dindarları savunmak gibi ilginç bir pozisyonda kalmışlardır.

İşte bu iki karşıt kamp arasındaki çatışmanın özü budur. Şu halde özetle diyebiliriz ki Lâiklik **Türkiye**'de hiç bir zaman bilimsel bir inceleme ve tartışma konusu olmamıştır. Bu da **Türkiye** Toplumu açısından büyük bir talihsizliktir. Ancak laikliğin, bunca kavgalara rağmen şimdiye kadar *–Müslümanların da katılımıyla-* bir kez olsun milletlerarası bir forumda ve bilimsel ölçülerde **Türkiye**'de tartışılmamış olması, tüm kesimleriyle bu toplumun ilimden, *-dolayısıyla bir ilim dini olan İslâm'dan-* ne kadar uzak olduğunu bir kez daha gözler önüne sermektedir! Kendini bir topluluk olarak deklare etme hak ve özgürlüğünü henüz elde edememiş bulunan Müslim azınlığın, tabiatıyla bu toplumun organik bir kesimi sayılamayacağını da bu ilgiyle vurgulamak doğru olur.

Sonuç olarak şunu kaydetmekte yarar vardır ki; laikliğin bir kaos, bir kavga ve fitne konusu olmaktan çıkarılması için eğer günün birinde bir çalışma başlatılırsa bunun ön koşulu, herhalde akla gelebilecek tüm ayrıntıların ciddiyetle ve bilimsel kriterlerle tartışılmasıdır. Böyle bir tartışmanın ise tüm esprileri, büyük olasılıkla şu beş önemli soruya bulunabilecek kesin ve bilimsel yanıtlarda saklıdır:

1. Lâiklik, din ile devlet işlerinin birbirinden ayrılması mıdır; bu iki şey, gerçekten birbirinden ayrılabilir mi; **Türkiye** bunu şimdiye kadar ne derece gerçekleştirebilmiştir; bunun yüzde yüz gerçekleştirilmesi mümkün müdür; dünya üzerinde bunu başarabilmiş bir tek ülke bile var mıdır?

2. Özellikle, bir yaşam ve yönetim biçimi olan İslâm gibi evrensel yasalara dayalı bir dinin kuşatıcı atmosferinden eğer laik devletin bizzat kendisi bile *–bütün çabalara rağmen-* dışarı çıkamıyorsa, din ile devleti birbirinden ayırmak nasıl mümkün olabilecektir?!!!

3. Lâiklik salt bir hoşgörü müdür; hoşgörünün, dinle ya da devletle doğrudan ne ilgisi vardır; bir ülkede hoşgörü ortamını oluşturmak için mutlaka dini devletten ayırmanın zorunlu olduğunu gösteren bilimsel bir ölçüt var mıdır?

4. Lâiklik, tüm dinler ve inanışlar karşısında tam bir tarafsızlık mıdır; toplumda iki kesimin inanışları çatışıyorsa, daha doğrusu bir kesimin inanışları, başka bir kesimin inanışlarını aşağılama anlamını taşıyorsa bu sorun Lâiklikle nasıl çözümlenebilir? Ayrıca hayatta insanın herhangi bir düşünceye, bir inanışa, bir tutum ve davranışa karşı tarafsız kalması mümkün müdür?

5. Lâiklik dinsizlik midir; devleti yönetenlerin:

   a) Sırf dinsiz;
   b) Tamamen dindar;
   c) Karışık olmaları gibi farklı durumlarda sözde laik devlet, politikası ve kurumlarıyla; dindar, dinsiz, ya da kararsız vatandaşa karşı nasıl bir tutum izleyebilir; eşitliği nasıl sağlayabilir?

6. Lâiklik salt bir din düşmanlığı mıdır; bunun içinde bütün dinler var mıdır, yoksa sırf ***İslâm düşmanlığından mı ibarettir***? Eğer dinsizlik şemsiyesi altında bir toplumu birleştirmek amaçlanıyorsa bu hedef, din düşmanlığı, ya da sırf ***İslâm düşmanlığı*** ile gerçekleştirilebilir mi? Örneğin, yakın geçmişte Arnavutluk Diktatörü, **Enver Hoca**, herkesin nefesine kadar tüm davranışlarını kontrol altında tutabildiği üç buçuk milyonluk ülkesinde bile bunu başaramadığına göre, seksen milyonluk bir toplumu *-zaman içinde bile olsa-* dinsizleştirmek nasıl mümkün olabilir?

Ayrıca, eğer Lâiklik din düşmanlığı demek ise, kadavra putçuluğu da bir din olmasına rağmen **Türkiye**'de bu dine tanınan ayrıcalık nasıl açıklanabilir? Yoksa Lâiklik bu beş alternatifin, ya da birkaçının sentezi anlamında mıdır?

Türkiye'de şimdiye kadar bu sorulara yanıt oluşturabilecek bir Lâiklik açıklaması yapılmamıştır. Bunun herhangi bir arayışı da kanıtlanmamıştır. Dolayısıyla laikliği savunanların en azından iyi niyetli olmadıkları sonucu bu analizlerden kesin ve açık şekilde ortaya çıkmaktadır. Bu ise, **Türkiye**'de vicdan özgürlüğünün, egemen laikçi azınlık tarafından özellikle Müslümanlar aleyhinde son derece sınırlı tutulduğunu kanıtlamakta ve laikliğin, kesin bir ***İslâm düşmanlığı*** anlamına geldiğini göstermektedir.

Peki, durum bu olunca, Türkiye'nin bir İslâm Devleti niteliğine sahip bulunduğunu söylemek acaba doğru olur mu? Çünkü öteden beri birçok kimse, bilerek ya da bilmeyerek Türkiye'yi böyle tanımlamaktadır. Acaba bu bir duygusallığın mı, bilgisizliğin mi, mantık bozukluğunun mu, kavram kargaşasının mı bir sonucudur; yoksa zihinleri karıştırmak suretiyle, taşların bir an önce yerine oturtulmasından rahatsız olup zaman kazanmak isteyen bir çevrenin yaydığı asılsız propagandalardan biri midir? Şimdi de bu soruları aydınlatabilecek bir yanıt aramak gerekiyor.

